

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 82-32

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.6/24>**Колінько О. П.**

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

МОДЕРНІСТСЬКА НОВЕЛА КРІЗЬ ПРИЗМУ ЛІТЕРАТУРНОГО АНТРОПОЛОГІЗМУ

У сучасному літературознавстві є різні методи інтерпретації художнього тексту, серед яких останнім часом актуалізується антропологічний підхід, відкриваючи нові грані його дослідження. У статті аналізується модерністська новела крізь призму антропологічної оптики, яка є однією з найефективніших при дослідженні малої прози кінця XIX – початку XX ст. через концентрацію уваги письменників не стільки на зовнішньому світі, скільки на особистості людини в її свідомому, несвідомому й підсвідомому виявах. Це був нестабільний, кризовий час, коли руйнувався усталений образ світу і людини, яка намагалася знайти і осмислити себе в новій ситуації неспокою, тривоги і часто безвиході, мимоволі задумуючись над питанням, ким вона є, куди і як їй рухатися далі. Тобто, зовсім по-новому постала проблема людини і її світу, провокуючи суттєві зрушення і метаморфози у царині індивідуальної свідомості й самоутвердження особистості. Митці намагалися знайти відповідні змістові і формальні засоби для адекватного відображення тих складних явищ і процесів. Новела виявилася найбільш динамічною серед нових світоглядних і стилєвих пошуків у відповідний період. Її акцент був спрямований не на соціально визначену особу, а на її внутрішній світ, душу, стомлену, стривожену, налякану бурхливими подіями, на людину, яка часто опинялася в стані екзистенційної безвиході. Яскравим прикладом таких творів стали новели О. Авдиковича, Ольги Кобилянської, С. Коваліва, Н. Кобринської, М. Коцюбинського, О. Плюща, В. Стефаника, І. Франка, М. Яцківа та багатьох інших митців порубіжжя, у яких поставали найзагальніші проблеми людського життя у їх глибинному осмисленні, а головним персонажем – людина в різних іпостасях і ситуаціях. Відтак антропологічна інтерпретація новели порубіжжя XIX–XX ст. є цікавою і актуальною.

Ключові слова: модерністська новела, антропологія літератури, людинознавчі проблеми.

Постановка проблеми. У сучасному літературознавстві немає уніфікованої моделі сприйняття літератури, його методологічний інструментарій розвивається багатовекторно, залучаючи до «інтерпретативної практики найрізноманітніші зв'язки літературного твору і взаємодію різних культурних дискурсів» [2, с. 458]. Множинність та альтернативність підходів до вивчення художнього тексту як норми наукового осмислення слова сприяє поступовому освоєнню теренів філософії, антропології, соціології, культурології «як очевидних нині кіл пізнання» [1, с. 11], виробляючи методики, за допомогою яких можна було б побачити людське «я» в різних проєкціях. З-поміж цих «кіл пізнання» саме антропологія як одна з нових формул інтерпретації літературних текстів прагне цілісного бачення людини в різних аспектах її

буття через тканину літературного твору. Її провідний постулат чітко і вичерпно сформульований Вольфгангом Ізером, одним із теоретиків літературної антропології, звучить досить переконливо: «Художня література – не тільки постійне відтворення світу, в якому ми живемо, але й роздум про те, ким є ми самі» [Цит. за 10, с. 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Заявлена тема не одне десятиліття перебуває у фокусі досліджень науковців. Зокрема, відома книга Робера Дельєжа «Нариси з історії антропології. Школи. Автори. Теорії» (2006), в якій розглянуто основні теоретичні течії антропології (еволюціонізм, французька школа, американський культуралізм, британський функціоналізм, структуралізм, марксистська та динамічна антропологія). Опіраючись на багатий джерельний матеріал, автор

демонструє взаємозв'язок між розвитком антропології та гуманітаристикою XIX–XX століть, досліджує впливи та конфлікти всередині дисципліни тощо. Вагомий внесок у розвиток антропологічної думки зробили польські науковці («Теорія літератури в Польщі: Антологія текстів. Друга половина XX – початок XXI ст.», 2008), хоча їх висловлювання часом полемічні та суперечливі.

Останнім часом з'явилося багато публікацій українських вчених на цю тематику: статті О. Поліщука («Літературна антропологія як актуальна наукова пропозиція»); Л. Тарнашинської («Літературознавча антропологія: новий методологічний проект у дзеркалі філософських аналогій»), в яких автори намагаються внести ясність в саме поняття літературної антропології, її походження, науковий інструментарій та методологічні засади дослідження текстів крізь призму цього формату. У працях присутній полемічний дискурс, зокрема з польськими вченими, про автономність літературної антропології чи її «літературознавчу мутацію», чи відгалуження філософії, антропології, соціології, культурології [1; 2]. Є збірник праць *Studia methodologica* «Антропологія літератури: комунікація, мова, тілесність» (укладач Папуша І.В., 2008), де вміщені праці й наукові розвідки дослідників літератури, які аналізують твори українських і зарубіжних митців різних жанрів в антропологічних вимірах, функціях, аспектах, як-то: «Антропологія літератури», «Антропологія фольклору», «Лінгвістична антропологія», «Тілесна антропологія». Обмежені параметри статті не дозволяють проаналізувати всіх напрацювань з даної теми, тож, не вдаючись у подробиці дискусійних і часом спірних практик щодо літературної антропології, услід за Б. Головком, цим поняттям означуємо комплекс «людинознавчих проблем» соціокультурної парадигми, які лежать у площині буття в координатах взаємодії людина / світ, людина / соціум, людина / культура, людина / людина, людина / власне «я» [3, с. 93].

Мета дослідження – проаналізувати модерністську новелу кінця XIX – початку XX ст. крізь призму літературної антропології з урахуванням сучасних досліджень цієї методології.

Саме антропологічна оптика є однією з найефективніших в аналізі модерністської новели кінця XIX – початку XX ст., яка виокремилася з малих жанрів оповідної структури і набула специфічних, навіть незвичних для белетристики художніх якостей. Це був період не тільки хронологічної зміни століть, а й нестабільний, кризовий час, коли руйнувався усталений образ світу

і людини, яка намагалася знайти і осмислити себе в новій ситуації неспокою, тривоги і часто безвиході, мимоволі задумуючись над питанням, ким вона є, куди і як їй рухатися далі. Тобто, зовсім по-новому постала проблема людини і її світу, провокуючи суттєві зрушення і метаморфози у царині індивідуальної свідомості й самоутвердження особистості.

Виклад основного матеріалу. Усі ці процеси вимагали мистецтва нової якості, пошуків нових форм художнього самовираження. Цілком закономірно, що предметом уваги й вивчення письменників став не стільки зовнішній світ, скільки «я» людини в її свідомому, несвідомому й підсвідомому виявах.

Відтак можна стверджувати, що література перехідної доби була, справді, антропоцентричною, позаяк у центрі художнього простору знаходилася надміру неспокійна, розгублено-стривожена, зі складною й суперечливою психікою та складною душевною організацією людина, яка по-різному переживала своє буття, і письменника цікавив внутрішній стан особистості, її відсвіт на оточення, зародження нових естетичних категорій у її свідомості.

Новела виявилася найбільш динамічною серед нових світоглядних і стильових пошуків у відповідний період. Її акцент був спрямований не на соціально визначену особу, а на її внутрішній світ, душу, яка часто відчувала стомлення за позамежним, за «душею Всесвіту», згідно із поглядами символістів. Автори новел розуміли необхідність осмислення змін у суспільстві та свідомості людини і намагалися створити відповідний жанр, акцентуючи увагу не на відображенні життя як такого, а на формах його відображення, позаяк саме «новела вловлює поваб моменту, яскравий спалах життя, сплеск хвилі» (І. Денисюк), показує «світ у краплі води» (І. Франко).

Новий підхід до внутрішнього життя героїв помітний у багатьох новелістичних творах українських письменників порубіжного періоду. Увагу митців привертає стихія як внутрішнього хаосу, тілесності, так і духовно-душевного. Такі підходи вимагали нової техніки письма. «Її витворюють такі художні прийоми й ресурси, як-от: авторське психологічне повісткування й аналіз; внутрішній монолог, «потік свідомості», прийом двійництва, дзеркала, сновидіння, галюцинація, психологічна деталь, екранізація емоційних переживань на образи природи, інтер'єру чи екстер'єру, просторово-часові експерименти, символізація, міфологізація тощо» [5, с. 296].

Антропологічний вимір прози кінця XIX – початку XX ст. розглянемо на матеріалі текстів модерністської новели. Яскравим прикладом є мала проза О. Авдіковича, Ольги Кобилянської, С. Коваліва, Н. Кобринської, М. Коцюбинського, О. Плюща, В. Стефаника, І. Франка, М. Яцківа та багатьох інших митців порубіжжя. У новелах митців постають найзагальніші проблеми людського життя у їх глибинному осмисленні, відтак головним персонажем завжди є людина в різних іпостасях і ситуаціях (звичайна, пересічна, талановита, геніальна, закохана, стривожена, розчарована, психічно неврівноважена, красива, потворна тощо).

В одних новелах – це персонажі, які борються із сірістю, буденністю животіння, реалізують себе не тільки мрією, а й дієвими вчинками, зусиллям волі, прагненням зробити сподіване, можливе дійсним, а значить – вивищуються над безликою масою, потверджуючи самоцінність особистості (І. Франко, новела «Сойчине крило»; О. Кобилянська, новели «Русалка», «Битва», «Природа»; «Valse melancholique»; О. Авдікович, «Така... дурна справа», «Ясьо», «По місту», «Іменини панни Зіновії», «Останні скарби», «Перший сніг» та ін., Г. Хоткевич «Романс», М. Яцків «Adagio consolante» та ін.).

У центрі зображення інших новел – внутрішній конфлікт, який досягає кульмінаційного розвитку, іноді трагічної розв'язки на підставі усвідомлення людиною, що життя марне, плінне і тлінне, недосконале у порівнянні з тим світом, якого прагне душа (прикладом є новели М. Яцкова, О. Плюща, І. Липи). Так, М. Яцків порушує проблему обраності митця, яка є наскрізною в багатьох новелах («Портрет», «Архівір», «Новітня основа», «Щире слово», «Доля молоденької музи» тощо), талановиті герої яких, відкидаючи реальний світ, відмежовуються від нього, але повністю звільнитися від нього не можуть, опиняючись в стані душевної самотності, намагаються знайти порятунк у мистецтві та світі краси. Так, у новелі-мініатюрі «Доля молоденької музи» автор моделює символістську ситуацію нерозв'язності конфлікту між «цим» і «тим» світом, віддаючи перевагу митцю-теургу. Прототипом цього мистецького образу є незвичайна дівчина, яка символізує музу, їй доступні «знаки» світової гармонії, вона душею відчуває існування і цінність іншого, вищого світу. Такий вибір хоч і вивищує її над людьми і собою, але водночас робить самотньою: «Сиділа на скелі, самота і ніч обгортали її поволі» [11, с. 145]. Таким чином, у цій та інших новелах М. Яцкова симво-

лом обраності, теургічності стає утаємничений герой, який символізує вищі сфери. В контексті символізму вихід поза реальність можливий лише для того, хто обдарований особливим хистом, а творчість визначається голосом вищих сфер, часто втіленим у голосі Бога. Справжнім митцем стає лише той, хто здатен відокремитися від світу і уникнути впливу зовнішніх обов'язкових норм.

М. Яцків відзначає зв'язок мистецтва з «найглибшою душею», пов'язаною з позасвідомою сферою, як це виражено у творах «Горлиця» та «Гомін будучини». Надприродні здібності душі, такі як чуття, бачення недоступного для пересічних людських відчуттів та прогностичні можливості, визначають її як посередника у спілкуванні з Трансцендентом та сакральним сегментом буття, як у новелі «Архівір». Душа, незважаючи на свою опозиційність до тіла, іноді пов'язана з фізичними відчуттями, зокрема больовими, як у «Анатема», «Огні горять», «Білі вівці». У цьому контексті термін «серце» є синонімом для лексеми «душа». Поняття душі-органу веде до створення образу зболеної душі, як у «Анестезії і прочуття» та «Самотного огню».

Концепт долі-фатуму грає визначальну роль в інших новелах М. Яцкова, де звучання музики, переважно скрипки, стає символом психічного стану людини, як в новелі «Діточа грудь у скрипці». Цей мотив також присутній в оповіданні «Вечерниці Романа Ничаєнка», повісті «Блискавиці» та збереженому уривку «Зачався чардаш...», де скрипка втілює музику у розумінні Шопенгауера – як втілену волю. Цей мотив схожий на образ «дитячого плачу в скрипці» (новела «Лист») у В. Стефаника, але у Яцкова він має більшу екзистенційну напругу.

У новелі «Дівчина на чорному коні» протагоніст-митець видобуває красу не з матеріального, а з потойбічного світу. Така втаємниченість розуміння краси робить його самотнім і дивним. «Провідною музою» для митця стає не жива жінка, а колишня, отримавши в обмін на серце «чари творчості». Митець прагне до «невиданого світу», до своєї Музи, відчуваючи, що «земне життя – гей, гей, яке воно бідне». Таємне диво відображається у дівчині, яка неочікувано з'явилася і «забала всією силою ввійти ще раз в його душу» [11, с. 209].

О. Плющ також розглядав роль митця і антиномії двосвіту. Його митець, схожий на персонажів М. Яцкова, але вирізняється неординарністю та самотністю. У творах Плюща мотив самоти іноді перетворювався на містичний фатум і настрої

смерті, пов'язаний з культом краси та почуттям ніщешанської самотності. У новелі «Плач шаленого» молодий музикант Петро Хмурченко «підсвідомо сприяє відокремленню своєї особистості від «звичайності» зовнішнього світу» [7, с. 105]. Автор майстерно показує, як інтровертивні рефлексії Петра приводять до драматичного протистояння між романтизованим індивідом та інертною юрбою. Відчуваючи, що всі проти нього, Петро позиціонує себе як талановитого митця, ім'я якого «прониже віка, як імена Бетховена, Рубінштейна, Верді, Шопена та й багато інших, може, ще вище їх сягне» [7, с. 77]. Визнаючи Бога, герой прагнув зайняти його місце, виражаючи свій «сатанізм». Проте, новоз'явлений «антихрист» гине, «знесилений боротьбою». Тематика, пов'язана з лінією митця-теурга, також розглядалася в інших новелах О. Плюща, таких як «Сповідь», «Огляд торби», «В пивниці», «Записки недужої людини», «Страшна помилка» та інші. Його митець завжди в пошуках ідеалу, що веде до розриву між реальністю та мрією. Контраст і символіка – домінантні художні засоби у його новелах при зображенні персонажів-митців, які підпорядковані образно-символічному втіленню авторської ідеї.

Стильова основа імпресіонізму з його потоком світосприйняття і використанням підтексту в поезії дозволяла письменникам демонструвати пошук нового гуманізму та гармонії життя. Цей лейтмотив виявився домінуючим в модерністській новелі М. Коцюбинського, Ольги Кобилянської та інших митців порубіжжя.

Варто зауважити, що М. Коцюбинський продовжує вражати сучасного читача «вишуканими описами та ліричними одкровеннями, конденсуючи їх у короткій та пружній формі» [325, 131]. Психічний процес особистості в його творах представлений у взаємодії свідомості, самосвідомості й підсвідомості. У цьому є секрет настроєвості й глибинного підтексту, які характерні для імпресіоністичного письма М. Коцюбинського. На цьому акцентував С. Єфремов: «Коцюбинський <...> увійшов «углиб психіки та настроїв людських», «стара одежина сама собою спала з його плеч», «тепер це імпресіоніст, що цікавиться найдужче тими враженнями, які справляють на вразливу душу художника як події внутрішніх переживань, так і контури, краси і мелодії околиць світу» [4, с. 238–239].

В імпресіоністичному творі центральною структуротворчою категорією є переживання, виражені через відтворення простору, де найчастіше використовується пейзажна рефлексія, ліри-

зуючи й інтимізуючи оповідь. Природа в новелах М. Коцюбинського виступає символічною та поліфункціональною, представляючи естетику, гедонізм та таємницю буття. Привабливість пейзажного мистецтва реалізується кольоровою розмаїтістю, пластичністю та «психологізацією» деталей пейзажу, особливою манерою оживлювати зміст відповідно до емоцій персонажів («Intermezzo», «Сон», «В дорозі», «На камені», «У грішний світ»).

Наприклад, у новелі «Сон» М. Коцюбинський виводить героя, Антона, який рефлектує про своє життя, втомлене рутинністю і роздвоєне в суперечності із зовнішнім світом. Пейзаж стає тлом, яке відтіняє панівний настрій героя, його самотність і внутрішню спустошеність: «щодня було те саме», «очі байдужне приймали все до нудоти знайоме». Герой прагне краси, яка не може матеріалізуватися в реальному світі, і його прагнення знаходить відображення в мареннях і сновидіннях. Сновидіння Антона є психічним подразником, що задовольняє його невдоволені бажання. Герой уві сні проживає інше життя, задовольняючи свої бажання. Серед моря краси, яке бачив Антон уві сні, увиразнювався образ жінки-мавки: «І понесла до мене вінок золотого волосся, важке срібло полинів на одязі, маки і ще щось: очі – два озерця морської води» [6, с. 256].

Ілюзорна жінка з сну в новелі «Сон» є виявом *alterego* оповідача, що вказує на дзеркальність цього персонажу. Її характеристика така, як «ціле небо в морі та ціле море в небі», підкреслює внутрішню гармонію та єдність з природою. Зустрічі з цією жінкою, незалежно від того, чи це справжнє життя чи сон, стають для героя єдиним місцем, де він може сховатися від рутини та відчути миттєве щастя й красу: «Я весь був як пісня, як акорд суму, що злився з піснею моря, сонця і скель» [6, с. 256]. У сновидіннях героя автор виявляє «глибинні символи з множинністю відтінків», що вказує на те, що сновидіння відображають його психічний стан та бажання краси й щастя в реальному житті. Зафіксована кольористична деталь червоних троянд підкреслює перехід від сновидінь до реального життя.

Таким чином, імпресіоністичний підхід М. Коцюбинського в новелі «Сон» при зображенні внутрішнього стану героя виражається у використанні пейзажної рефлексії, яка ліризує оповідь, та втіленні символічних образів і таємничості в його сновидіннях.

Для характеристики персонажів в модерністській новелі митці нерідко використовують

«портрет пейзажу» – тобто портрет героя, представлений на фоні включених у нього елементів пейзажу». М. Коцюбинський теж послуговується цією технікою, описуючи зовнішність персонажів на фоні природи, яка промовисто суголосить з їхнім внутрішнім станом, їхніми переживаннями, враженнями, емоціями. Наприклад, такий пейзажний портрет *Усті* (новела «В дорозі») через сприйняття закоханого в неї Кирила: «Вона йшла перед нього свіжа і чиста, з блискавичною лінією тіла й сміялась весело й тепло, як сонце. <...> Він держав руки, а вона жмурила очі, ховала лице, і сміх сипавсь їй із горла, як лісові горіхи у кришталеву вазу. <...> І він не міг одрізнити її од шелесту лісу, од льоту хмар, запаху зілля...» [6, с. 188–189]; або *жінки-коханки* зі снів Антона («Сон»): «Я не дивився на неї, а бачив, як в легкім диханні повітря тремтіли над чолом тонкі волосинки у неї, немов язички вогняні, а в озері ока переливалась тепла блакить» [6, с. 256]; чи *старенької матері*, яку син побачив після довгих років розлуки («Лист»): «Молоде сонце било у всі чотири вікна, і лице мами, як сухий гриб, виразно чорніло в його проміннях. Але се був лиш мент. Друге сонце раптом зайнялось, розтягло зморшки, засвітилось в очах – і я вже нічого не бачив. Чув тільки, як десь коло мого чола калатало мамине серце, як сухе тіло гріло мене теплом, таким знайомим і ні на що не подібним, а руки душили за шию» [6, 318–319].

Такі описи стають не лише зовнішніми портретами, але й способами висловлення глибоких емоцій та стану душі персонажів. Перераховані художні засоби сприяють створенню комплексних, багатогранних образів, які віддзеркалюють внутрішній світ та емоційний стан героїв в малій прозі М. Коцюбинського.

У модерністській новелі спостережена наявність емоційно й чуттєво насичених образів нервово-психічного надриву, зацікавленість містичними переживаннями, внутрішнім світом людини та хворобливими виявами її психіки; пильна увага до самовияву героїв, їх екзальтованого, іноді спустошеного світу, таємно-прихованих дій (новели В. Стефаніка «Марія», «Сини»; Ольги Кобилянської «Битва», І. Франка «На роботі», «Навернений грішник»; М. Яцкова «Поганство юрби» та ін.).

У новелах В. Стефаніка («Стратився», «У корчмі», «Сама-саміська», «Шкода», «Новина», «Бесараби», «Роса» та ін.) людина показана в її абсолютній залежності від конфліктів, які розгріються в навколишньому світі, – чужому, незрозумілому для неї, але відчутному, як ворожий; або

в залежності від власних неусвідомлюваних спонукань, які не мають нічого спільного із морально-етичними нормами і законами.

Марко Черемшина, фокусуючись на селі як центральній темі своєї творчості, прагнув художньо осмислити морально-духовну травмованість та душевну надірваність людей, зв'язаних із землею. У його творах, таких як «Зведениця», «Карби», «Чічка», «Святий Николай у гарті», відбивається біль і страждання селян, які відчують розрив між своїм традиційним способом життя і суворою реальністю. Це стає джерелом дисонансу та втрати людської сутності. Черемшина намагався «прокричати» свій біль і страждання, щоб їх почули у всьому світі, «виражаючи його словом, звуком, тоном, мімікою, жестами і т.п.» [9, с. 103].

Є цілий ряд модерністських новел, які характеризують інтерес до сфери підсвідомого і використання невротично збудженого мовлення – різновиду «психічного автоматизму». Ці твори виражають різноманітні психічні стани і розлади людини. Це новели І. Франка («Неначе сон», «Син Остапа», «Терен у нозі», «Як Юра Шикманюк брів Черемош», «На роботі», «Вівчар» та ін.), М. Яцкова («Дівчина на чорнім коні», «Регіт трупа», «Діточа тайна», «Напасть», «Жаб'ячий похорон», «Мальований стрілець» тощо), які сповнені жахіттями й вражають ірреальністю буття.

В О. Авдіковича, наприклад (новели «До сонця», «Задушні дні», «На рибі», «Отсей шматок дороги»), Н. Кобринської («Судильниці», «Чудовище», «Душа», «Омен», «Св. Миколай», «Рожа» та ін.) на перший план виходять персонажі, внутрішній стан яких суголосний з «подихом трансцендентального в душі людини», і він провокує їх переступити межу трансцендентного світу.

Висновки. Отже, у модерністській новелі відчитується комплекс «людинознавчих проблем», антропологічні виміри персонажів мають широку амплітуду коливань, позаяк митці побачили людське «я» в різних проекціях, намагаючись відтворити цілісну картину буття людини в період помежів'я XIX–XX ст., запропонувавши різні варіанти можливих відповідей на одне з найважливіших антропологічних запитань: «Що є людина?». У цьому контексті актуальними і доцільними є роздуми Вольфганга Ізера: «Проектованість літератури людиною (автором) на «іншу» людину (читача) визначає її антропологічну суть, яка полягає в тому, щоб «передати безліч конвенцій більш-менш одночасно в тексті», «депрагматизувавши» їх і виставивши

для всезагального дослідження» [12]. Наведена цитата потверджує, що обрана антропологічна інтерпретація модерністської новели суттєво увиразніше авторські ідеї і задуми, а сучасного читача, який живе, як і герої проаналізованих творів, в неспокійному і буремному переходо-

вому часі, примусить задуматися над багатьма проблемами свого життя і універсуму.

Прочитання художніх текстів крізь призму літературної антропології є науково обґрунтованим і перспективним та відкриває широкі можливості для дослідників і науковців.

Список літератури:

1. Бакула Б. Від упорядника. Теорія літератури в Польщі : антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ ст. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. 532 с.
2. Бужинська А. Культурологічний поворот теорії. Теорія літератури в Польщі: антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ ст. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. 532 с.
3. Головка Б. Філософська антропологія : навч. посібник. Київ : [б. в.], 1997. 239 с.
4. Єфремов С. О. Гармонійний талант. Літературно-критичні статті / упорядк., передм. і прим. Е. С. Соловей. Київ : Дніпро, 1993. 349 с.
5. Колінко О. «Цілий світ у краплі води...» : компаративний дискурс української і російської новели кінця ХІХ – початку ХХ ст. : монографія. Київ : Освіта України, 2013. 376 с.
6. Коцюбинський М. Вибрані твори : в 2 т. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1950. Т. 2. 482 с.
7. Плющ Олексій. Сповідь: Новелістика. Повість. Драматична фантазія. Поезія. Листи / упоряд. та авт. приміт. О. М. Нахлік, авт. передм. Є. К. Нахлік. Київ : Дніпро, 1991. 366 с.
8. Поліщук Я. І ката, і героя він любив... : М. Коцюбинський : літературний портрет. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 304 с.
9. Хороб С. На літературних теренах : Дослідження, статті, рецензії. Івано-Франківськ, 2006. 410 с.
10. Цит. за І. Попова. Перевірка на людяність, або антропологічні координати творчості Валер'яна Підмогильного та його покоління. «Повість про людей»: антропологічний вимір прози Валер'яна Підмогильного в контексті літератури Розстріляного відродження: матеріали ІV Всеукр. наук. конф., м. Дніпро, 26 бер. 2021 р. Дніпро: Нова ідеологія, 2021. Вип. 1. С. 8–11.
11. Яцків М. Муза на Чорному коні : Оповідання і новели. Повісті. Спогади і статті / упоряд., автор передм. та приміт. М. Ільницький. Київ : Дніпро, 1989. 846 с.
12. The Use of Fiction in Literary and Generative Anthropology: An Interview with Wolfgang Iser. URI: http://anthropoetics.ucla.edu/ap0302/iser_int/ (дата звернення: 14. 09. 2018).

Kolinko O. P. MODERNIST SHORT STORY THROUGH THE PRISM OF LITERARY ANTHROPOLOGISM

In contemporary literary studies, various methods of interpreting literary texts exist, among which the anthropological approach has recently gained prominence, opening up new facets for exploration. This article analyzes the modernist short story through the prism of anthropological optics, which proves to be one of the most effective approaches when investigating the short prose of the late 19th to early 20th centuries. This period was characterized by instability and crisis, as the established worldview and the human image crumbled. Writers shifted their focus not so much on the external world but on the individual in its conscious, unconscious, and subconscious manifestations.

It was an unstable, crisis-ridden time when the established perception of the world and of humanity was breaking down. People sought to find and make sense of themselves in a new situation of unrest and often hopelessness, involuntarily pondering the question of who they were, where to go, and how to proceed. In essence, the problem of the individuals and their world took on an entirely new dimension, provoking significant shifts and metamorphoses in the realm of individual consciousness and self-assertion.

Authors sought to find appropriate content and formal means for the adequate representation of complex phenomena and processes. Among the new ideological and stylistic quests during the corresponding period, the short story emerged as the most dynamic. Its focus was not on socially defined individuals but on their inner world, their soul, weary, troubled, frightened by tumultuous events, on individuals who often found themselves in a state of existential despair. Vivid examples of such works include the short stories of O. Avdykovych, Olga Kobylanska, S. Kovaliv, N. Kobrynska, M. Kotsiubynsky, O. Pliushch, V. Stefanyk, I. Franko, M. Yatskiv, and many other writers of the borderland. In their works, the most universal problems of human life were explored in depth, with the main character being a person in various roles and situations. Therefore, the anthropological interpretation of the short story at the turn of the 19th and 20th centuries is both interesting and relevant.

Key words: modernist short story, literary anthropology, anthropological issues.